AUT, XLIV, 2006, p. 231-251

DIN LEXICUL DIALECTAL AL SATULUI TORACU-MIC, BANATUL SÂRBESC

de

Annemarie SORESCU MARINKOVIĆ

În 2004, Institutul de Folclor „Constantin Brăiloiu" al Academiei Române, împreună cu (Fundația) Societatea Română de Etnografie şi Folclor din Voivodina (Serbia), a demarat un proiect de mare anvergură, şi anume cercetarea monografică a culturii tradiționale materiale şi spirituale a românilor din Banatul sârbesc, aşa cum se prezintă ea la începutul mileniului al treilea. Proiectul a angrenat mai mulți cercetători din România[1] şi din Serbia[2], care au pornit de la ideea că acum este momentul unor descinderi laborioase în teren, în comunitățile săteşti ale românilor din afara granițelor țării, care se confruntă, în prezent, ca mai toate comunitățile de factură țărănească din lume şi mai ales din Europa, cu impactul puternic al globalizării, iar „consemnarea şi arhivizarea celor mai variate date referitoare la aceste comunități, la patrimoniul lor material şi imaterial, trebuie făcute, prin urmare, în regim de urgență" (Hedeşan 2006: 25).

[1] Mioara Bîtcă (Institutul de Folclor „Constantin Brăiloiu" al Academiei Române), specialist în vestimentație tradițională; Vlad Bîtcă, regizor de film; Ion Cherciu (Muzeul Țării Vrancei Focşani), specialist în meşteşuguri populare; Ligia Fulga (Muzeul din Braşov), specialist în artă populară şi relații interetnice şi interculturale; Ion Godea (Muzeul Țării Crişurilor din Oradea), specialist în arhitectură populară; Aristida Gogolan (Muzeul Banatului Timişoara), specialist în vestimentație tradițională; Otilia Hedeşan (Universitatea de Vest din Timişoara), specialist în patrimoniu imaterial, cu experiență în cercetarea comunităților româneşti din Serbia; Iulia Mărgărit (Institutul de Lingvistică al Academiei Române), dialectolog; Viorel Popescu (Muzeul Satului Bănățean Timişoara), specialist în arhitectură tradițională; Georgeta Stoica (Muzeul Național al Satului din Bucureşti), specialist în artă populară.

[2] Biljana Sikimić (Institutul de Balcanologie al Academiei Sârbe), specialist în problematica comunităților româneşti şi românofone din Serbia, tineri cercetători de la acelaşi institut – Svetlana Ćirković (lingvistă) şi Annemarie Sorescu Marinković (antropolog) – şi de la Universitatea din Novi Sad – lingvistele Laura Spăriosu şi Rodica Ursulescu-Miličić.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Unul din rezultatele inițiale ale acestor incursiuni în teren este primul volum al seriei *Caiete de teren*, intitulat *Torac – Metodologia cercetării de teren*, apărut în 2006 în Serbia, care își propune să funcționeze ca un jurnal de parcurs al cercetărilor ce s-au axat pe reconstrucția culturii spirituale și în care se regăsesc laolaltă atât însemnările etnologului, lingvistului sau antropologului, cât și fragmente de mari dimensiuni din discursul interlocutorilor. Acest volum este o colecție de studii antropo-lingvistice semnate de cinci dintre membrii echipei de cercetare. Toate lucrările au în comun faptul că focalizează asupra localității Torac, din diferite perspective, autoarele aflându-se la o anumită distanță în raport cu comunitatea investigată, ceea ce dă naștere unor analize dintre cele mai diverse ale temelor dezbătute, unui joc al diversității și distanțării în raport cu identitatea și apropierea de terenul studiat.

Cele cinci studii care alcătuiesc volumul amintit oferă, prin îmbinarea vocilor cercetătorilor și persoanelor intervievate, o perspectivă internă sau externă asupra localității în discuție. Astfel, *Exerciții de etnologie. După teren*, semnat de Otilia Hedeșan, are la bază două anchete efectuate în Toracu-Mare, prima dată cu o singură interlocutoare, a doua oară cu aceasta și cu sora ei – așadar două persoane din interiorul comunității. La polul opus se găsește Svetlana Ćirković, al cărei studiu, *Despre încrederea în cercetător: un bosniac în Toracu-Mic*, vorbește despre modul în care un colonist din Bosnia, stabilit în Toracu-Mic (*outsider*), percepe localitatea și celelalte etnii în mijlocul cărora trăiește. Lucrarea Biljanei Sikimić, *De la Torac la Clec: informația minimală de teren*, și a Annemariei Sorescu Marinković, *Torac via Clec: când biografia bate etnografia*, se completează reciproc: prima analizează modul în care se structurează universul unei interlocutoare din Clec, născută la Toracu-Mic, a doua luând în discuție situația inversă, și anume cazul unei persoane din Clec, stabilită în Toracu-Mic. În studiul intitulat *Referiri asupra modului de viață și a unor obiceiuri la Torac. Paralelă între trecut și prezent*, Laura Spăriosu focalizează, la rândul ei, asupra unui cuplu din Toracu-Mic, încercând să stabilească modul în care funcționează *privirea din interior*.

Lucrările monografice despre Torac nu lipsesc (vezi, de exemplu, Popi 2001, Roșu/Filip 1976, Roșu 1997), așa că în cele ce urmează vom marca doar succint cele mai importante repere din istoria acestei localități. Toracul (Mic și Mare), respectiv Begheiții de astăzi, face parte din șirul străvechilor localități românești ale Banatului sârbesc, fiind așezat pe malul stâng al canalului Bega, la răspântia drumurilor care duc de la Zrenjanin la Timișoara și de la Kikinda la Vârșeț. Prima atestare documentară a acestei localități datează din 1331, Toracul fiind amintit în listele de dijme și

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

zeciuieli papale. În urma războiului austro-turc dintre anii 1713–1718 şi mai apoi a Păcii de la Passarowitz (1718), Toracul, împreună cu celelalte aşezări bănățene, devine proprietate a Casei Imperiale Austriece. La patru decenii după aceea începe colonizarea Banatului cu „elemente germano-catolice", iar conform Ordinului Curții de la Viena, din 14 iulie 1765, semnat de Maria Tereza, „toate satele româneşti aflate în calea coloniştilor germani trebuiau mutate în alte părți" (Roşu 1997: 26). Este vorba de Patentul de colonizare al împărătesei Maria Tereza din 25 februarie 1763, prin care ordona mutarea populației româneşti în partea de sud a Torontalului, pentru a face loc coloniştilor şvabi. Astfel, românii din Săcălaz (de lângă Timişoara) şi din Serdin (de peste Mureş, din Crişana), căruia coloniştii germani i-au schimbat numele în Schöndorf, adică „Sat Frumos" (astăzi Frumuşeni), şi-au părăsit vetrele străbune şi au luat-o spre apus, pe malul Timişelului, Bega de astăzi, ajungând undeva pe teritoriul Banatului sârbesc de nord al zilelor noastre.

Nici astăzi nu se ştie cu siguranță unde s-au stabilit nou-veniții. Istoricii cred însă că nu pe vatra vechiului Torac, ci pe drumul care ducea de la Zrenjanin la Timişoara. Coloniştii au dat noilor aşezări numele satelor din care au venit – Serdin şi Săcălaz – cu aceste denumiri aflându-se înregistrate pe o hartă maghiară a Banatului din 1769. După câțiva ani însă, ei coboară pe malul Begăi, o regiune mlăştinoasă, înconjurată de sălcii şi trestii, un teren uşor inundabil şi greu de lucrat, dar care oferea o mai mare siguranță în fața prădătorilor.

În anul 1779, odată cu înființarea Comitatului Torontal şi anexarea de către Ungaria a Banatului, ambele sate, Săcălazul şi Serdinul, îşi schimbă numele, primul în Nagy Torak (Toracu-Mare), iar cel de-al doilea în Kiss Torak (Toracu-Mic). Din 1782, torăcenii devin iobagi pe moşia grofului Kiss Iszak, care ia în arendă de la Curtea Imperială ambele sate. Până în 1848, Toracele se află în posesia a diferiți membri din familia grofului Kiss. Situația grea a torăcenilor nu se schimbă prea mult nici după această dată. În timpul Primului Război Mondial, mai mult de o sută de torăceni şi-au pierdut viața pe frontul din Galiția. Între anii 1929 şi 1937, torăcenii, din cauza condițiilor precare de viață, emigrează în Dobrogea, în Franța, Suedia şi peste ocean, în SUA, Argentina, Canada. După Al Doilea Război Mondial, în 1947, Toracu-Mic şi Toracu-Mare se unesc într-un singur sat, Begheiți, care, din 1960, după organizarea teritorial-administrativă, aparține comunei Žitište.

În anul înființării sale, Toracul a avut cel mai mic număr de locuitori: în jur de 2000 de persoane. Între cele două războaie mondiale, Toracu-Mare are 3150 de locuitori, iar Toracu-Mic 2993, dintre care 90% români, iar restul sârbi, maghiari, nemți şi romi. În anul 1920, în Toracu-Mare şi Toracu-Mic au ajuns 22 de familii de nemți, maghiari şi

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

ruşi. Conform statisticilor oficiale, numărul locuitorilor din Begheiţi a atins cota maximă în 1916, şi anume 6012. Satul Begheiţi, aşa cum reiese din unele statistici, are astăzi 3698 de locuitori, dintre care 67% români. Pe de altă parte, rezultatele recensământului oficial al populaţiei Serbiei din 2002, realizat de Institutul Republican pentru Statistică, ne arată că Toracul are în total 2850 de locuitori, dintre care 1780 se declară români, 569 – sârbi şi 203 – romi (pentru detalii v. Sorescu Marinković 2006a).

În ceea ce priveşte cercetarea dialectologică, trebuie spus că studiile de specialitate sunt extrem de rare şi că nu există un dicţionar al graiurilor româneşti vorbite în această zonă. De altfel, situaţia nu este cu mult diferită nici în România, unde din *Dicţionarul subdialectului bănăţean* au apărut, între 1985 şi 1988, doar patru volume: *a-buzunar* (v. DSB I-IV). Pe lângă munca de pionierat a lui Picot, Miklosich şi Weigand, puţinele studii publicate despre graiurile româneşti din Banatul sârbesc sunt legate de numele lingvistului şi dialectologului Radu Flora, care semnează două lucrări de amploare: *Dijalektološki profil rumunskih banatskih govora sa vršačkog područija* (*Profilul dialectologic al graiurilor româneşti bănăţene din zona Vârşeţului*), publicată în 1962, şi *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije* (*Graiurile româneşti bănăţene în lumina geografiei lingvistice*), apărută în 1971. Cercetările dialectologice ale lui Flora s-au desfăşurat între 1951 şi 1957, cu scopul de a culege material pentru ALBI (*Atlasul Lingvistic al graiurilor româneşti din Banatul iugoslav*), rămas până astăzi în manuscris.

Românii din Toracu-Mic vorbesc un grai de tip ardelenesc, iar cei din Toracu-Mare – o variantă a subdialectului bănăţean. Trebuie menţionat că în Banatul sârbesc se întâlnesc trei tipuri de graiuri româneşti: bănăţene, ardeleneşti şi olteneşti. Graiuri de tip oltenesc se întâlnesc în localităţile Satu-Nou, Locve şi Straja (pentru detalii v. Iovanovici 2006), „zona ardelenească" determinată de Flora este formată din Iancaid, Toracu-Mic, Clec, Glogoni, Iabuca, Ecica, Sărcia şi Ovcea (Flora 1971: 510-513), în celelalte localităţi predominând graiurile bănăţene. Trebuie însă remarcată puternica tendinţă de *bănăţenizare* a tuturor graiurilor româneşti din Banatul sârbesc (Flora 1971: 510).

Glosarul dialectal oferit la sfârşitul acestei introduceri a fost realizat pe baza transcrierii interviului cu Vioara Baloş (n. 1929, la Clec), care a avut loc la Toracu-Mic pe data de 13 septembrie 2005 şi care este publicat parţial la sfârşitul studiului *Torac via Clec: când biografia bate etnografia*, din primul volum al *Caietelor de teren* (Sorescu Marinković 2006: 129-169). Interviul a durat circa 180 de minute şi, ca toate discuţiile cu românii din Torac şi din Banatul sârbesc în general, purtate în cadrul acestui proiect de cercetare, a urmat liniile unei noi etnografii în care cercetătorul se implică cât mai puţin în direcţionarea interviului, pentru ca interlocutorul

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

să poată povesti ce consideră el că este mai important despre sine şi comunitatea din care face parte. Chiar dacă istoriile personale înregistrate sunt de multe ori irelevante din punct de vedere etnologic, ele sunt „relevante ca istorii ale unui destin, alteori ca proiecţii retrospective ale unui proiect de viaţă, dezvăluind ideologii personale, un spaţiu mental, o lume de discursuri, în care realul se întreţese cu imaginarul şi se construieşte împreună cu el, în care judecata de valoare stă alături de nostalgiile personale" (Vultur 2000: 6). Cu toate că interviul directiv, semi-directiv şi chestionarul au fost câteva dintre condiţiile esenţiale ale demersului etnologic întreprins în cadrul comunităţii româneşti din Banatul sârbesc, în încercarea de reconstrucţie a culturii spirituale, echipa de cercetare a decis să le completeze dând cuvântul interlocutorilor. Oamenii vor să povestească, iar metoda biografică este, în majoritatea cazurilor, un instrument preţios pentru culegerea de noi informaţii şi favorizarea pătrunderii modului de gândire a informatorului (Géraud et all 2001: 39). Din această cauză, ea rămâne una dintre cele mai eficiente metode de a înţelege felul în care indivizii interiorizează şi pun în practică diferitele seturi de norme, în care se articulează concepţia lor despre lume şi viaţă.

Prin urmare, glosarul pe care îl prezentăm mai jos este elaborat pe baza idiolectului unei singure interlocutoare din localitatea Toracu-Mic, cu ajutorul metodelor de cercetare calitativă. Trebuie menţionat că, deoarece Vioara Baloş este născută la Clec, de la bun început ar fi fost exclusă din rândul posibililor informatori pentru anchetele dialectologice tradiţionale sau alte anchete de tip cantitativ. În ceea ce priveşte Toracu-Mic, Flora afirmă că locuitorii acestui sat sunt *crişăni* şi că localitatea „sub raport lingvistic este un punct oltenesc-ardelenesc cu influenţă bănăţeană accentuată", care se exercită în special din satul vecin, Toracu-Mare (Flora 1971: 511). La Clec, în schimb, numărul de familii de origine română este extrem de redus. Satul aparţine zonei ardeleneşti nordice şi, împreună cu Toracu-Mic, face parte din regiunea ce a suferit o puternică influenţă germană, până la Al Doilea Război Mondial.

În glosar am inclus după cum urmează: lexeme înregistrate în dicţionarele explicative ale limbii române drept termeni regionali, populari sau dialectali; termeni care în dicţionarele explicative apar cu un alt sens decât cel din textul de faţă; cuvinte împrumutate din graiul sârbesc de contact şi adaptate, parţial sau total, sistemului fonetic al limbii române[3] (vezi Sorescu/Sikimić 2003 pentru un glosar asemănător, elaborat însă pe baza materialului lexical obţinut în satul Gradskovo, din estul Serbiei, de pe Valea Timocului). În general, sârbismele sunt termeni neologici şi au

[3] Doar o analiză lingvistică atentă poate stabili momentul în care aceste sârbisme au pătruns în limbă sau dacă sunt împrumuturi mai vechi din slavă. În acest sens, comparaţia cu graiurile din Banatul românesc va fi de mare ajutor.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

fost înregistrate numai în măsura în care prezintă indicii clare privind încadrarea morfologică în sistemul limbii române şi numai în cazul în care au suferit modificări fonetice relevante pentru modul în care se produc adaptările fonetice la sistemul sau subsistemele graiurilor din Banat.

Pentru fiecare cuvânt am recurs la un context ilustrativ din cadrul discuţiei, redat cu ajutorul alfabetului fonetic internaţional, uşor simplificat. La cuvintele-titlu accentul este marcat cu consecvenţă, excepţie făcând situaţiile în care acest lucru nu a fost posibil din motive tehnice[4]. După cuvântul-titlu sunt indicate clasele gramaticale, la substantiv fiind evidenţiat genul, iar la verbe conjugarea şi tranzitivitatea, cu excepţia cazurilor în care acest lucru nu se poate preciza. În cazul substantivelor şi adjectivelor, dacă în context apare doar singularul, este oferită doar forma de singular a respectivului lexem; dacă apare doar pluralul, este oferită doar forma de plural; dacă apare atât singularul, cât şi pluralul, cuvântul-titlu este la singular, dar textele ilustrative conţin ambele forme. La verbe s-a reconstruit infinitivul. Au fost marcate şi situaţiile în care un cuvânt are mai multe variante fonetice (v. *zoita* şi *zuita*, *lopoćíţă* şi *lopăćíţă*).

Dacă lexemul este polisemantic, este oferit doar sensul pe care îl are în context[5]. În situaţiile în care nu am putut stabili semnificaţia cuvântului doar cu ajutorul contextului, am consultat vorbitori ai dialectului respectiv. De remarcat faptul că persoanele până la 40 de ani nu cunosc sensurile multora dintre cuvinte, ceea ce indică sau o reducere a fondului lexical la generaţiile tinere, sau activarea, de către interlocutoare, a unui fond lexical învechit, specific unei anumite perioade istorice la care se face referire foarte frecvent, şi anume mijlocul secolului al XIX-lea (vezi, de exemplu, *ablegat* – termen juridic arhaic care se pare că a fost păstrat în idiolectul interlocutorilor din Clec doar ca atribut al unei persoane concrete (Sikimić 2006: 184-185), *bocsuiće, spăiie* etc.).

Au existat situaţii în care stabilirea semnificaţiei exacte a unui cuvânt a fost extrem de dificilă, chiar şi în urma consultării cu alţi vorbitori ai graiului respectiv. Acesta este, de exemplu, cazul cuvântului *comună*. În graiul din localitate, ca, de altfel, în toate graiurile din Banatul sârbesc, *comună* înseamnă, ca în limba română, „unitate administrativ-economică alcătuită din mai multe sate şi condusă de un primar”. Însă *comună* a ajuns să însemne, prin calchierea sensului echivalentului sârbesc *opština*, şi „primărie”. Mai mult, în textul analizat *comună* are şi o altă semnificaţie: pe aceea a lexemului sârbesc învechit *komuna*, şi anume „uniune,

[4] Când accentul este pe *â* sau pe *î*, acesta nu a putut fi marcat din cauza lipsei semnelor diacritice.

[5] V. de ex. *đenunche* „generaţie” şi *sărac* „orfan”, cuvinte cu înţelesul de bază identic cu cel din română, dar cu sensul secundar calchiat după model sârbesc.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

asociație" sau, cum apare în *Dicționarul graiurilor sârbeşti din Voivodina*, „denumire generală care corespunde conceptului de *zadruga*" (RSGV 4: 131).

Am aplicat următorul sistem de transcriere fonetică:
ć – africată alveo-palatală surdă, apărută ca urmare a palatalizării dentalei *t*
đ – africată alveo-palatală sonoră, apărută ca urmare a palatalizării dentalei *d*
l' – pronunțarea palatalizată a consoanei *l*
m' – pronunțarea palatalizată a consoanei *m*
ń – pronunțarea palatalizată a consoanei *n*
p' – pronunțarea palatalizată a consoanei *p*
ś – consoană fricativă, cu locul de articulare între *s* şi *ş*
ź – consoană fricativă sonoră, cu locul de articulare între *z* şi *j*
Din motive tehnice, africata arhaică *dz* a fost notată cu două grafeme. Pentru redarea lui *x* am recurs, de asemenea, la două grafeme, pentru a evidenția legătura cu etimonul sârbesc[6].

A
ablegát s.m. deputat:
Şî o avut strămoşu m'eu un uică ş-o fost... candidat ca, ş-or avut votări mari, aiśa în toće saćili, că nu şćiu cât, câće saće-n ocol, şî o aźuns *ablegat*, s-o dzâs atunśa.
acăr'e s.n. pl. unitate de măsură pentru volum:
Estă la noi, atâta o fost, şapće *acăr'e*, tri suće śinzăś dă litre vasu dă răchie. Atâta o fost dă mare, atâta.
advocát s.m. avocat:
Ş-o luat dreptu şî când o gătat dreptu totuşi o fost nămulțămit ş-o vint acasă ş-o dzâs: Dacă pućeț să mai m-aźutaț şî să mai mă țâńeț, că tot vă-ntorc napoi, numa n-aş vrea să trag chimeaşa după fraților m'ei. Nu pot să fiu *advocat*. Ma vreau mai dăparće.
ambulántă s.f. dispensar:
Ăla l-o candidat, o spus că el să… Gruiescu să fie candidat, că i-o plăcut dă el şî tot, ş-atunśa o ajuns candidat şî el o învins la, aiśa-n parcu ăsta, la Şânđura, lângă *ambulantă*.
arćíe s.f. hârtie:
Şî când o făcut crenguțâl'i, al'ea toće dărăb'elăl'e-al'ea śe o tăiat dă la crenguță l'e-o pus într-o *arćie*.
armíg s.m. armăsar:

[6] De exemplu *checsuri* (< sr. *keks*).

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Şî l'e fură *armigu*, atâta un armig dă pućerńic or avut, şî când or ieşât dân... Armăsar, înţăleź śe-i armig.
arşóu s.n. târnăcop:
Şî nu şćiu dacă să mai ţâńe la mińe, că tot a fost scris, şî *arşou*, şî furca, şî śińe-o cumpărat, şî tot.
artézie s.f. izvor din care apa ţâşneşte cu presiune:
Şî la veśiń am dus, şî în sobă, şî dă fert am pus, am golit bocalele tot dă la noi dân *artezie* şî aida şî la veśiń şî la noi ca să fie patrudzăś şî patru dă bocale.

B
báncă s.f. bancnotă:
Da moşu o dzâs: Bagă dă samă, fată, ca ăsta, ăsta-i un derbedău care prinde *banca* pă frunće ş-îţ mâncă averea. Şî taman aşa o fost.
beţâc adj. beţiv:
Şî vai dă el, c-atâta o fost dă *beţâc*...
bocsuíće adj. pl. lustruite:
Ş-atunśa, vedz, lu uica ăla îi plăcea să stea pă scamn şî tot aşa cu bâtu, cu opinś *bocsuiće*, cu cremă pă el'e şî străluśiće şî, că-n opinś or umblat.
bolumóś adj. pl. netoţi, nepricepuţi:
Şî când, śe să vedz, un ńamţ o fost tare bun, o avut el maşână dă triet, tare bun cu moşu m'eu ş-o vińit la moşu m'eu năcăjât: Uită că pierdem şî ńe duśem, ńe dăspărţâm, Todore, şî nu şćiu śe şî spuńe, śică, m-am suit sus pă paie ş-am, am puşcat şî am putut şî n-am putut. Numai, śică, atâta dă *bolumoś* oamiń! Îl puşc pa ăsta şî pică. Şî ălalalt să scoală sănătos şî bun şî vińe să ieie śasu dă pă mână, altu papuśi traźe şî-l puşc şî pă el, l-am puşcat şî pă el lângă ăla. Śică tot câtă doi odată, śică, ai puşcat.
bord s.m. bulgăre de pământ:
Nu şćiu cum or putut să săpe tot roată şî să scoată pământ atâta dă mare, *bord* mare.
brant s.m. tetanos:
Şî i-o mai murit o fată lu baba m'ea, dă douădzăś doi dă ań, dă *brant*, aia o fost măritată aiś la Torac...
bubuiéńe s.f. pl. colaci, plăcinte:
Şî toţ că-i Zina noastă şî, vedz, totdauna vińa şî ea dăloc, spărźa ouă şî făśea *bubuieńe* d-al'ea şî l'-o fript şî l'-o dat şî la ăi dă la Torac...
butoáră s.f. gaură:
Ma asta şćiu că o fost un copil slab şî o plâns ş-o fost mic şî nu şćiu śe ş-atunśa l-Ancăit or şćiut, or spart zâdu ş-or făcut *butoară*.

C
cafână s.f. birt:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Da el o fost al mai bun priećen cu ńemţî. Că s-o dus, ăşćalalţ nu s-or dus cu ńemţî, cum s-or dzâs, la birt nainće, la *cafană*.
căie s.f. pl. găleţi, buţi:
Şî baba m'ea, ea cât am fost noi cu mińe śinś în casă, io am fost micuţă, ei tot aşa s-or pregăćit, dacă n-are două *căie* dă untură, al'ea-or fost o sută dă litri, nu are dă aźuns.
chécsuri s.n. pl. biscuiţi:
E, d-acuma să cumpără dân duchean. Napolitanche şî f'el dă f'el dă *checsuri*.
chićí vb. IV tranz. a împodobi:
Şî mă duc io şî *chićesc* şî grijăsc cruśili la moşu m'eu şî la baba m'ea, că tare m-o părut rău de ei, că ei m-or crescut...
chińéz s.m. primar:
Toţ or plecat. Care n-or putut să pleśe, o fost unu, o fost *chińezu* mic, când o ieşât pă poartă l-o puşcat.
clătărí vb. IV tranz. şi refl. a clăti:
Ş-atunśa ş-or adus aminće că un fraće a lu moşu o vińit şî s-o ras şî *ş-o clătărit* gura.
clísă s.f. slănină:
Ş-atunśa s-or pus şî la totă familia pit-or adus şî toată slasta or tăiat-o. Slasta s-o dzâs la *clisă* şî la ś-or avut pă coş.
comşíe s.f. vecină:
Şî ńemţî or avut şî ei al'ea, vedz, şî atunśa când ń-am dus cu cośia, caii l-a noşt, caii la văru lu mama mea, caii lu uica Laza, a lu uica că o avut doi fiśori, o *comşie*... or dzâs: Ăşća (...) Gruieşći când să duc la coasă ca când vin ţâgańi cu, cu corturli.
comúnă s.f. 1. uniune, asociaţie (învechit) 2. administraţie teritorială, primărie:
Da el o fost al mai bun priećen cu ńemţî. Că s-o dus, ăşćalalţ nu s-or dus cu ńemţî, cum s-or dzâs, la birt nainće, la cafană. Ş-atunśa el cu ei să, ş-or trăbuit să fie, să primească un rumân în, în *comună*, ş-atunśa l-or ales totuş pă el...
Şî când la mort, când i-or murit toţ, când o murit mamă-sa, o vińit, aşa s-o dzâs, masa sărăśască. O vińit dă la oraş, dă la *comună*, şî tot or scris, tot ś-or avut.
copârşău s. sicriu:
Da ăla, şćiu că uica Paia l-o îngropat pă chińezu după cotarcă-n grădină, şî n-o avut *copârşău*, nu ńimica, numa o troacă o pus păstă el ş-atunś o ţâpat pământ.
cośíe s.f. căruţă:
Şî, vedz, el n-o vrut, el o spus că el îi copil dă ţăran, el vrea cu *cośia*.
cotárcă s.f. hambar:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Da ăla, şćiu că uica Paia l-o îngropat pă chińezu după *cotarcă*-n grădină, şî n-o avut copârşău, nu ńimica, numa o troacă o pus păstă el ş-atunś o ţâpat pământ.
cotăríţă s.f. coş de nuiele:
Ş-atâta mere dă faińe ş-atunśa-n totă đimńaţa, io când am fost copil cu moşu-m'eu m-am dus ş-am umplut o *cotăriţă* dă paie, d-al'ea mari, ş-atunśa totă lum'ea care-o trecut pă lângă noi l'e-o dat mer'e.
crîşcă s.f. bucată, felie:
Şî pita s-o tăiat la śină ş-o pus lumina-n alśeva ş-o tăiat-o ş-atunśa śińe o găsât *crişca* cu ban, numa un ban s-o pus, da aiśa la Torac s-o pus, şî la Anu Nou iară un ban în plăśintă s-o pus la Cl'ec, da aiśa văd c-or pus mai mult.
crófńe s.f. pl. gogoşi:
Ş-aşa că, la sărbători, şî toće sărbătorili-aşća s-or ţânut când îi sâmbăta morţâlor, două săptămâń nainće dă post s-o dat săptămâna dintâi *crofńe*, a doua săptămână s-o dat plăśintă dulśe, s-o făcut d-aia śe să-nćinźe cât îi masa, că o murit Lazăr, o dzâs că-i sâmbăta lu Lazăr, o murit dă doru plăśinţî.
crúmpi s.m. pl. cartofi:
Străbaba mea o făcut *crumpi* şî i-o fript cu, o fript śapă şî uloi or avut, abia l-or, şî dân sămânţă dă ludaie şî nu ş-or găsât niś uloi să aibe cum or vrut.
cúină s.f. bucătărie:
Da, vorbesc, ei dzâc: Će, un će duć? Şî au şî cuvinće şî mai ogârsâće-aşa. Noi dzâśem ćindă. O fost *cuina*.

Ć
ćińéri s.n. farfurie:
Da, la Joi Mari s-o făcut iară colac şî iară s-o dus pomană şî śeva dân şolă, *ćińeri* śeva ai cumpărat, da numa la ăi tar'e-aproape.
ćipsii s.f. pl. tavă de gătit în cuptor:
Ş-atunśa-i arsă şî o măturat tot, o scos tot jăgu-afară şî cuptoriu înfierbântat ş-o măturat ş-o băgat pă vatra aia colaśi, nu pă *ćipsii*...

D
dă loc adv. imediat:
Când s-o tăiat porcu *dăloc* s-o vorbit lopăćiţa lu nănaşu, să nu vă zoitaţ.
dăbălăće adj. pl. destrăbălate
Şî ńemţoańil'i-or fost feće mai *dăbălaće*, mai nu şćiu śe...
dărăb s.n. bucată
Acolo în *dărabu* ăla śe să-nśepe şpiţu ăla acolo o fost bisearica la ăi bătrâń ş-or avut doi preoţ ş-aşa că s-or mutat aśia ş-atunśa Maria Terezia i-o scos şî d-aśia.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

E, da el când o vădzut la Cl'ec atâta dă, cu mâncări şî cu nu şćiu śe, că baş spun, baba m'ea, śe-o fost obiśeiu la ei la Gruieşći, când or vint un gost, p-or tăiat, nu şćiu, două-tri capeće dă hoară ş-atâta or făcut dă plin blidu ş-atunś la goşć numa-or scos câtă tri *darăburi*, dă n-or fost în stare să mânśe.

dărăb'él'e s.f. pl. bucățele:

Şî când o făcut crenguțâl'i, al'ea toće *dărăb'elăl'e*-al'ea śe o tăiat dă la crenguță l'e-o pus într-o arćie.

déver s.m. cumnat, fratele soțului, care are un rol important în cadrul nunții tradiționale sârbeşti:

Mireasa tot cu *deveru*-o stat, nu cu, cu mirile. Şî la ei tare-or prețuit pă deveru, pă cumnatu, al, na, care-o fost rânduit, că or fost mai mulț.

dom s.n. casă de cultură:

C-o fost biserică catolică. Nu or folosât-o, n-or vrut s-o folosască. Or făcut *domu* şî niś n-or vrut să şćie dă Dumńedzău şî dă, dă Boćedz şî dă nu şćiu śe, dă ńimica alta.

doctorá vb. IV intranz. a termina doctoratul:

Ş-aşa că n-o mai şćiut strămoşu meu să spună, da sigur c-*o* şî *doctorat*. Că uica Laza o făcut şcoala până la capăt, tot asta o spus.

ducheán s.n. magazin:

E, d-acuma să cumpără dân *duchean*. Napolitanche şî f'el dă f'el dă checsuri.

dúbă s.f. cuptor:

Erau şpoiere dă zâd făcuće, dă cărămidă-nainće, nu şćiu dacă şćii. Aşa, ş-atunśa *duba* o fost mai nalt-aiśa. Şî ei n-or şćiut niś să aprindă şpoieriu ăla, ma-n dub-or băgat focu, n-o avut unđe să ducă, că n-o fost coşu, coşu-o fost făcut p-aśia pă unđe-o mers focu şî tobla.

dúnă s.f. plapumă umplută cu pene:

Ş-atunśa sora lui că cu mâncări, cu nu şćiu śe, sora lui o fost măritată la Torac şî s-o dus cu cośia ş-o pus *dună* şî źos, că noi dun-am dzâs cu aia śe ć-acoperi cu p'eńe, mar'e.

dunț s.n. compot:

Da mama mea o făcut mălaiuri, turtă d-asta multă, că ńemțońili-or fost tare-naintaće. Şî cu *dunțu*, cu compotu, cum să dzâśe la, nu şćiu.

Aia am avut stelajă plińe c-or fost şî pomi mulț şî… şî la noi duminica nu s-o mâncat sos şî salată, numa tot *dunțuri*.

Đ

đenúnche s.f. generație:

Ş-atunśa, vedz, o fost Gruia, Iancu, Lazăr, Todor, Nicolaie, Todor, Nicolaie, Todor, mama m'ea şî io a dzăśa *đenunche* mi-s.

điván s.n. discuție, vorbă:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

E, şî io baş am spus că, dzâc, da, dzâc, şćiu şî ţân minće mult că când eram io copil n-o fost televizor, n-o fost ńimica, nu radio, nu ńimica, şî numa *đivan* şî mie m-o plăcut s-ascult la ăi bătrâń śe-or povestut tot dân trecut. Ş-aşa că io şćiu mult dân trecut.

F

fárbă s.f. vopsea:
Totu s-o, noi am dzâs molărit, totu o fost vopsât cu culori, cu, ca capele făcuće, cu mulće muştere d-al'a o făcut mama m'ea şî pă mińe mă suia sus şî mi-era frică să-i ţân blidu cu... că blidu s-o dzâs, cu *farbă* ca să moaie şî să deie pă mustră…
fărbuí vb. IV tranz. a vopsi:
Şî vińerea le *fărbuim* mai mult, că alta nu să lucră, vinerea nu faś niś un lucru, ńimica.
firéz s.n. ferăstrău de mână:
Şî ei or lucrat tot cu l'emn ş-or avut acolo, dă moş Iancu, pă-îngă Bega, ş-o fost mai, noi dzâśem rât, pământ mai vălos, ş-acolo-or cr'escut plopi. Ş-atunśa ei or şćiut să-şi facă *firezu* d-or făcut scândură, uite, ca asta, or şćiut să taie.
firíz s.n. v. *firez*:
Ş-atunśa el ş-o aminćit bińe, uite, un ban îl taie atâta cu *firizu*, cu śeva, până abia să mai ţâńe, şćii?
furt adv. mereu:
Şî *furt* spuńa, săracu: Păstă uica Laza topu la o sută dă ań să treacă şî n-are să să rupă.

G

gălbănoáńe adj. galbenă:
Aşa ujăia, aşa, şî aşa n-o fost atâta dă albă, măi *gălbănoańe*-aşa...
gătá vb. I tranz. a termina:
Ş-o luat dreptu şî când o *gătat* dreptu totuşi o fost nămulţămit ş-o vint acasă ş-o dzâs: Dacă pućeţ să mai m-aźutaţ şî să mai mă ţâńeţ, că tot vă-ntorc napoi, numa n-aş vrea să trag chimeaşa după fraţî m'ei.
goástă s.f. musafiră:
Ş-o vińit o muiere la moşu m'eu *goastă*…
gode particulă ce formează compuse cu pronumele şi adverbele spre a le da un înţeles nedefinit (< scr. *god(e)*): *cumgođe* = „cumva", „neapărat, negreşit".
Şî el o… o vińit învăţătoriu acasă, c-o fost ńamţ, ş-o spus că voi vi-s ai mai înstăriţi ş-aşa un copil śe-aveţ să-l daţi *cum gođe* đe şćiţ la şcoală, că dân ăsta poaće s-aźungă un om mar'e.
gost s.m. musafir:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

E, da el când o vădzut la Cl'ec atâta dă, cu mâncări şî cu nu şćiu śe, că baş spun, baba m'ea, śe-o fost obiśeiu la ei la Gruieşći, când or vint un *gost*, p-or tăiat, nu şćiu, două-tri capeće dă hoară ş-atâta or făcut dă plin blidu ş-atunś la *goşć* numa-or scos câtă tri darăburi, dă n-or fost în stare să mânśe.
gostî vb. IV intranz. şi refl. a se ospăta, a se cinsti:
Atâta, Doamńe, or vińit, or făcut zadrugă, or fost cu caii, atunśa când or fost făcut nunţâl'i, or ćemat şî ei la nuntă, da n-or ćemat, *s-or gostât*, s-or umblat cu, cu cośia.

H
hoără s.f. pasăre de curte:
Când or vint un gost, p-or tăiat, nu şćiu, două-tri capeće dă *hoară*...

I
ieşî vb. IV intranz. a expira (despre acte) :
Fata-n America, n-o putut să-m vină, că o fost embargo şî n-o căpătat şî i-*o fost ieşât* pasoşu şî o trăbuit la Canada după viză şî unđe, tu nu poţ să ţâń mortu până vińe ea.
igráncă s.f. joc, horă, petrecere:
O fost *igrancă* la sârbi, or făcut igrancă şî ń-am dus şî noi d-am vădzut. C-or fost, or vint mulţ, vo patrudzăś dă căşi câţ or vińit.
imálă s. f. noroi:
O fost o ploaie, o toamnă ploioasă, *imală*, nu s-o mai şćiut śe.
iorgován s.m. liliac:
Ş-atunśa ei or dorât să-i pună şî flori pă călare ca să, să fie mulţumit. Şî *iorgovan* i-or pus aşa, nu şćiu cum, într-un ćerc aşa cumva şî i-or răćezat şî i-or făcut ca o capelă, ca o, d-o stat acolo la umbră ş-o-nvăţat.

J
jăg s.n. jar:
Ş-atunśa-i arsă şî o măturat tot, o scos tot *jăgu*-afară şî cuptoriu înfierbântat ş-o măturat ş-o băgat pă vatra aia colaśi...

Î
îmburdá vb. I tranz. a răsturna:
Că toće fotografili la, şî toće cruśili, că estă şî rupće câće, l'-*or îmburdat* a Gruieşćilor. Tot a Gruieşćilor. Nu a lu alţî.

L
lále s.m. nume dat populaţiei autohtone de origine sârbă din Voivodina:
Ş-ăia toţ or fost *lale*, cum să spuńe, cum le dzâśe la ăşća, la bănăţăń...

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

lanț s.n. unitate de măsură pentru suprafață:
Şî le-o plăcut să rămână-n Cl'ec, ş-or cumpărat casă, oamińi săraś ş-or naintat mai bińe dăcât în alće saće că şî dacă ş-o cumpărat o limbă dă pământ, cât dă mică, źumăta dă *lanț*, o rođit ca unu şî źumătaće la Ancăit. Şî ş-o grijât tridzăś dă *lanță* dă pământ, el al mai mult o grijât cu copilu lui.
lopăćíță s.f. omoplat, scapulă:
Când s-o tăiat porcu dăloc s-o vorbit *lopăćița* lu nănaşu, să nu vă zoitaț.
lopoćíță s.f. v. *lopăćíță*:
Şî o fost masa plină, će-o aşćeptat fina cu boutură, da tot vin era, că nu era sucuri şî nu şćiu śe. Şî ț-o dat dă mâncare, o trăbuit să mânś şî la Crăśun i-am dus *lopoćița*.
lóză s.f. neam, viță:
O vint dă la Torac şî totă familia o fost cu tubercolodză, că nainće s-o ținut, aşa să dzâśa, *loza*, îi dă tubercolodză.
ludáie s.f. dovleac:
Străbaba mea o făcut crumpi şî i-o fript cu, o fript śapă şî uloi or avut, abia l-or, şî dân sămânță dă *ludaie* şî nu ş-or găsât niś uloi să aibe cum or vrut.

M
ma conj. ci, dar:
Nu pot să fiu advocat. *Ma* vreau mai dăparće.
márvă s.f. vite:
Şî cât îmi plaśe să mă duc, da n-am putut să mă duc atâta, că eram sângură şî am avut multă *marvă* am avut, şî pă vremea aia, hai c-ar fi rămas bărbatu m'eu, Vasa, acasă, numa n-o şćiut să mulgă vaca, pă vremea aia n-o muls oamińi vaca, numa muieril'i.
măláiuri s.n. pl. turte de porumb:
Da mama mea o făcut *mălaiuri*, turtă d-asta multă, că ńemțońili-or fost tare-naintaće.
mănúşă s.f. parte a unui obiect sau vas care serveşte pentru a apuca, a prinde:
Nu, când să cară apa mare să leagă la *mănuşă* la bocal trandafir.
măsái s.n. față de masă:
Ş-atunśa o băgat lumina-n ea d-o ars şî s-o stâns lampu, n-o ars lampu, numa lumina aia-n pituță, ş-atunśa pă masă era pus, ş-atunśa-o pus un *măsai*, vińa moşu-m'eu şî puńa fân supt, supt măsai.
molărí vb. IV tranz. şi refl. 1. a zugrăvi; 2. a fotografia:
Totu s-o, noi am dzâs *molărit*, totu o fost vopsât cu culori…
Atâta o fost dă frumos *molărit* ş-atâta s-o purtat în tot f'alu, spuńa baba m'ea, că pov'esta străbaba că vińa când cu barba rasă, când cu barbă mică, când cu barbă mai mare.
molărái s.n. fotografie:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Apăi molăriță, am găsât un *molărai* şî l-am, l-o făcut Lavińel, că pot să ți-l arăt... Şî când o murit dân casă, i-o murit copilu al dân casă şî s-o măritat ńepoata dân casă, c-am şî *molăraie*, aia, atunśa n-o mai avut bań, săracu...
mústră s.f. desen aplicat la zugrăvire:
Totu s-o, noi am dzâs molărit, totu o fost vopsât cu culori, cu, ca capele făcuće, cu mulće *muştere* d-al'a o făcut mama m'ea şî pă mińe mă suia sus şî mi-era fricâ să-i ţân blidu cu... că blidu s-o dzâs, cu farbă ca să moaie şî să deie pă *mustră* şî o lucrat ca…

N
napolitánche s.f. pl. napolitane:
E, d-acuma să cumpără dân duchean. *Napolitanche* şî f'el dă f'el dă checsuri.
ńemţoáńe s.f. nemţoaică:
Pă nu m-o părut rău, fiindcă tata m'eu dă mică nu i-o plăcut să fiu *ńemţoańe*.

O
odáie s.f. sălaş:
Şî una, când or vińit, o rămas şî mobilă mai dă ńemţ şî după eliberare dăloc s-or mutat d-ai săraś dân sat śe-or fost pă la *odăi* p-aiśa sârbi, la... care-or fost săraś ş-or stat la, că odăi s-o dzâs la, nu şćiu cum să dzâśe la voi la Rumâńia? (La camere, la sobă?) Nu. (În chirie?) În chirie... În... Pământ mult o avut ş-atunśa o lucrat acolo ş-o ţânut marvă şî aia o fost *odaie*.
ogârsâće adj. pl. ciudate:
Da, vorbesc, ei dzâc: Će, un će duć? Şî au şî cuvinće şî mai *ogârsâće*-aşa. Noi dzâśem ćindă. O fost cuina. Bucătăria. Şî da ele dzâśa chindă.
oltońí vb. IV tranz. a altoi:
Şî când ń-am dus noi avea pom moşî-m'eu, ei o şćiut şi *să oltońascâ* pomi care ńimeń n-or... la vremea aia, să oltońască.
ormán s.n. dulap:
Şî o fost dă la Torac ş-aia pă lângă el şî el arată galbănu, că o fost un *orman* aşa, tot a lu ablegatu s-o ţânut, ş-atunś o fost cu furnir, cum să dzâśe.

P
páori s.m. pl. ţărani:
Şî vai dă el, c-atâta o fost dă beţâc, şî când o vińit p'eţâtori, că ei or pretins p'eţâtori, c-aşa s-or dus şî domńi, nu numa *paorii*...
pásoş s.n. paşaport:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Fata-n America, n-o putut să-m vină, că o fost embargo şî n-o căpătat şî i-o fost ieşât *pasoşu* şî o trăbuit la Canada după vizâ şî unđe, tu nu poţ să ţâń mortu până vińe ea.
păiván s.n. funie:
Când i-or scăpat în curće un cal cu *păivan*, patru inş, doi d-o lătur-o ţânut cu două *păivańe* şî ma puńau la piept, c-atâta or fost dă graş şî dă pućerniś.
păsúlă s.f. fasole:
S-o făcut *păsulă*, o făcut baba, şî o făcut o pituţă, aşa, taman ca pita, numa mică.
pătícă s.f. farmacie:
Că la oraş aiś la Zrenjanin, lângă *pătica* mare, că tot or spus pătica lângă biserica rumâńască...
p'ésac s.n. nisip:
Şî la Cl'ec acolo, unđe-am fost, c-o fost un, ei vad or dzâs, ca o plajă, nu şćiu cum să-ţ spun, c-aşa o fost la un centimetru apa şî numa *p'esac*, şćii?
piţărá vb. I a umbla cu colindul în Ajunul Crăciunului:
Ş-atunśa dă Aźun m-am dus şî io d-*am piţărat*, c-aşa s-o dzâs, şî am fost pă la ńamuri, şî vińau şî la noi ńamurli şî copiii care...
plaţ s.n. teren de casă:
Ş-o vindut tot. Ş-atunśa o avut tri *plaţuri* în sat. Şî vinđe *plaţu* lu baba mea, lu moşu m'eu, şî vińe ea şî vinđe.
podrúm s.n. criptă:
Ş-atunśa el o vrut să arăće la ńepoţî lui şî la copiii lui capu, sclăfia. Şî s-o pus ş-o dăşchis *podrumu* şî s-o băgat.
pótcă s.f. ceartă, scandal:
Numa el o al'es-o dântră toaće tri fieće p-a mijlośińe. Pă mama mea. Ea o fost măi vie, măi aspră, măi dă *potcă*, măi...
pravoslávi s.m. pl. ortodocşi:
Că la oraş aiś la Zrenjanin, lângă pătica mare, că tot or spus pătica lângă biserica rumâńască, bătrâńi când or făcut bisăriś or făcut într-un sat ş-or făcut rumâńi cu sârbii la un loc, c-or fost *pravoslavi*.

R
răzńí vb. IV intranz. şi refl. a se despărţi, a se separa:
Da la Rusal'e s-o dus, iară s-o dat dă pomană la ńamuri şî la mińe şî uica m'eu, şî mătuşa m'ea, şî mama m'ea şî ńamuri m-or adus ćińeri, şolă, će miri śe, şî io le-am dat napoi, aşa că s-o făcut, s-o dat dă pomană şoluri şî bocal'e şî, or ćińere śeva, će miri śe s-o luat. Că mie, abia-am apucat după śe *m-am răzńit* nu m-or, Doamńe, nu ń-or lăsat cu ńimica.
rât s.n. teren mlăştinos:
Şî ei or lucrat tot cu l'emn ş-or avut acolo, dă moş Iancu, pă-îngă Bega, ş-o fost mai, noi dzâśem *rât*, pământ mai vălos, ş-acolo-or cr'escut plopi.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

S

sărác adj. orfan:
Că şî aia o fost fată *săracă* dată la, fără tată, mamă o avut, ma mama s-o măritat şî uichi-or dat-o la şcoală...
sclăfíe s.f. craniu:
Ş-atunśa el o vrut să arăće la ńepoţî lui şî la copiii lui capu, *sclăfia*.
slástă s.f. mâncare de dulce, carne:
Ş-atunśa s-or pus şî la totă familia pit-or adus şî toată *slasta* or tăiat-o. Slasta s-o dzâs la clisă şî la ś-or avut pă coş.
sóbă s.f. cameră:
Şî la veśiń am dus, şî în *sobă*, şî dă fert am pus, am golit bocalele tot dă la noi dân artezie şî aida şî la veśiń şî la noi ca să fie patrudzăś şî patru dă bocale.
spăíie s.m. bogătaş, boier:
Şî aşa că mulţ o povestât şî strămoşu m'eu el o fost şî când s-o votat aśia şî cum or vińit *spăiilii* ăia ś-or fost dân, c-aşa s-o dzâs că *spăiia*. Ai bogaţi, ăia.
staj s.n. stagiu:
Şî n-o… o trăbuit să-şi facă *staju* aiśa la Jaša Tomić, unđ-o fost apa aia.
stelájă s. pl. rafturi:
Aia am avut *stelajă* plińe c-or fost şî pomi mulţ şî… şî la noi duminica nu s-o mâncat sos şî salată, numa tot dunţuri.
sud s.n. tribunal:
Şî cum o fost ea, că n-o călătorit, o fost în oraş o stat, şî cum i-o plăćit locuinţa şî tot, tot o trăbuit să scrie, că dă numai śeva ar fi luat dă la ea, dăloc *sud*, masa sărăśască, rău ć-o peđepsât că furi p-al sărac, nu?
Şî vińe el şî vinđe lu altu ńam. Ş-or aźuns în *suduri*. Şî năcaz după ea, ş-o rămas atâta dă săracă şî el moare, când o gătat bańi, o murit popa.

Ś

śet s. linişte:
Până acuma îi *śet* în morminţ la noi. Noi atâta, fiecare s-o cântat, şî io m-am cântat după bărbatu m'eu, or fost śinś ań în douădzăś şî nouă mai. Vun an-doi şî totă lum'ea...
śípcă s.f. fundă, cordea, ceapsă „mică bonetă sau scufiţă de pânză albă, bogat împodobită cu ornamente colorate, ţesute sau cusute":
Păru lu mătuşa Cătălina ś-o fost fată mare şi *śipca* pă cap, aşa o străluśit la soare...

Ş

şćérgură s.f. prosop, ştergar:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Şî *şćergurl'i*-aşća śe să pun la mort, iar aşa, tot la f'el ca la Torac, fiecare care-o dus o căpătat *şćergură* şî la prapură şî... tot obiśeiu ăla o fost.
şláis s.n. ecluză:
Şî i-o ţâpat acolo la Cl'ec în val'e, dacă n-ai fost acolo până la *şlaisu* ăla, nu ć-or dus.
şólă s.f. cană:
Da, la Joi Mari s-o făcut iară colac şî iară s-o dus pomană şî śeva dân *şolă*, ćińeri śeva ai cumpărat, da numa la ăi tar'e-aproape.
şpiţ s.n. limbă ascuţită de pământ:
Ş-aśia până când ieşi dân sat şî će duś cătă şlais, cătă Ancăit, cătă-ncolo, îi un... la noi aşa să dzâśe, plisc. Pământu cu un *şpiţ*, aşa, cum să spuńe. O merđe linie p-aiś şî p-aiś ş-aiś o rămas ascuţât, aşa.
şpoiéri s.n. cuptor:
Erau *şpoiere* dă zâd făcuće, dă cărămidă-nainće, nu şćiu dacă şćii. Aşa, ş-atunśa duba o fost mai nalt-aiśa. Şî ei n-or şćiut niś să aprindă *şpoieriu* ăla...
şprińuí vb. IV tranz. a stropi, a pulveriza:
Ş-încă dzâśam cătă Lavińel: Nu će sui sus, să vińim *să şprińuim*, să faśem śeva...
ştălóg s.n. grajd:
Şî când ieşa pă uşă la *ştălog* atâta o rânćedzat dă tar'e dă tot satu-o sunat, dă dzâśa ńemţî: Iar o scos valahu pă armigu.
ştricuít adj. tricotat:
Şî el'e or fost cu fustă dă lână *ştricuită* şî tot atâta, o partă pă faţă şî pă dos, aşa or stat ca păturl'i.

T
tézgă s.f. masă de tâmplărie:
Şî toţ atâta or fost dă uńiţ, şî moşu m'eu, la uică-so o fost *tezga*, pă Doamńe, mie şî mobilă când am fost mică m-o făcut, şî divan, şî masă şî paturi şî nu şćiu śe...
tóblă s.f. placă de fontă pusă deasupra cuptorului:
Şî ei n-or şćiut niś să aprindă şpoieriu ăla, ma-n dub-or băgat focu, n-o avut unđe să ducă, că n-o fost coşu, coşu-o fost făcut p-aśia pă unđ-o mers focu şî *tobla*.
top s.n. tun:
Şî furt spuńa, săracu: Păstă uica Laza *topu* la o sută dă ań să treacă şî n-are să să rupă.
Sâmbătă bat *topurli* dă o Doamńe, da ńemţî ei toţ s-or pregăćit c-atâta-or ţânut la fireru lor, la Hitler, Doamńe păzăşće.
továr s.n. sarcină, încărcătură:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Şî vai dă ea, ea n-o ţâpat tul'eii ăia dân spaće, c-o putut să găsască lângă sat alţî, s-o dus cu ei până-n Lazarevo ş-o vint şi-napoi cu *tovaru* ăla.

Ţ

ţâpá vb. I tranz. 1. a alunga 2. a arunca:
Ş-atunśa, vedz, el dzâśe, śică, ş-atunś or fost în veśiń şî odată or vińit dân Rumâńia. Odată cu torăśeńi. Şî i-*o ţâpat* acolo la Cl'ec în val'e, dacă n-ai fost acolo până la şlaisu ăla, nu će-or dus.
Şî vai dă ea, ea n-*o ţâpat* tul'eii ăia dân spaće, c-o putut să găsască lângă sat alţî, s-o dus cu ei până-n Lazarevo ş-o vint şi-napoi cu tovaru ăla.
ţâră loc. adv. *o ţâră* puţin, niţel:
Ş-atunśa ei atâta or fost dă nălucrători, ei numa or dăscuperit casa *o ţâră* şî s-or suit sus şî cântau...

U

uiágă s.f. sticlă:
Ma nu s-or supărat că le-o golit *uiaga*, toată le-o băut-o, da.
úică s.m. unchi:
Şî mie aşa-mi pare dă rău dă familia Gruiescu că să stânźe, că *uica* nost, ablegatu, el cât o m'ers la şcoală Maria Terezia i-o schimbat numili dân Gruia i-o schimbat Grujić.
Că şî aia o fost fată săracă dată la, fără tată, mamă o avut, ma mama s-o măritat şî *uichi*-or dat-o la şcoală...
úină s.f. mătuşă:
Şî verişoara m'ea a lu mătuşa m'ea dă la Torac ś-o murit, mama ei, vińa şî stăća câće două săptămâń la moş Todor şî la baba Zina şî o fost un an şî źumătaće mai bătrână ca mińe şî când am vindut casa ş-o murit *uina*, a lu mama mea, şî ea cătă mińe dzâśe: Ico, şćii śe faśem?
ujăí vb. IV intranz. a fâşâi:
Aşa *ujăia*, aşa, şî aşa n-o fost atâta dă albă, măi gălbănoańe-aşa ca şî când... Şî atâća cărţ şî niś una nu-i mai ńimica.
ulói s.n. ulei:
Străbaba mea o făcut crumpi şî i-o fript cu, o fript śapă şî *uloi* or avut, abia l-or, şî dân sămânţă dă ludaie şî nu ş-or găsât niś uloi să aibe cum or vrut.

V

vaiarént adj. independent:
Şî ea o ascultat la uşă. Şî s-o băgat înuntru ş-atâta s-o supărat moşu, dă n-o şćiut încotro. Ş-odată s-o băgat pă uşă şî s-o bătut pă piept: Io mi-s *vaiarent* şî io mă mărit şî n-are ńime śe să-m porunśască.
vălós adj. vălurit, cu neregularităţi:

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Şî ei or lucrat tot cu l'emn ş-or avut acolo, dă moş Iancu, pă-îngă Bega, ş-o fost mai, noi dzâśem rât, pământ mai *vălos*, ş-acolo-or cr'escut plopi.
veśérnă s.f. numele unui colac ritual de Crăciun:
Ş-atunśa baba m'ea o avut şapće colaś şî n-am mai şćiut să-i spun lu Lavińel, şćiu c-o fost luna, o fost colacu lu Crăśunu, o fost asta... cum i-o dzâs, *veśerna*, toţ or avut num'e colaśi şî i-am zoitat, săracu dă mińe.
v'eţ s.n. vas:
Şî mulţ îs la pomană şî bătrâńi spuńau: Na, acuma sufl'etu vińe şas săptămâń la asta, c-or pus un *v'eţ*, într-un v'eţ aşa apă, răchie, or l'egat unđeva sus, aşa, că dacă vińe mortu să beie.
većim adv. deja:
(Ş-ăia erau numai copii mici?) Numa copii, da. Până la doispreśe, patruspreśe ani, aşa, cât, car'e *većim* că s-o sâmţât prea mare n-o mai vińit.

Z
zadrúgă s.f. cooperativă agricolă:
Atâta, Doamńe, or vińit, or făcut *zadrugă*, or fost cu caii...
zoitá vb. I tranz. a uita:
Ş-atunśa baba m'ea o avut şapće colaś şî n-am mai şćiut să-i spun lu Lavińel, şćiu c-o fost luna, o fost colacu lu Crăśunu, o fost asta... cum i-o dzâs, veśerna, toţ or avut num'e colaśi şî i-*am zoitat*, săracu dă mińe.
zuitá vb. I tranz. v. *a zoitá*:
Ei or vorbit dă ei şî io nu i-*am zuitat*, da.
zvoáńi s.n. pl. clopote:
Că în războiu mondial, când o fost moşu, o vińit telegram, cum, ś-or fi vint, că-i mort. Ş-or tras şî *zvoańili* şî, plâns, o, Doamńe-Doamńe.

BIBLIOGRAFIE

DSB I-IV: *Dicţionarul subdialectului bănăţean*, Universitatea din Timişoara, 1985-1988.
Flora 1971: R. Flora, *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije*, Beograd.
Géraud et all 2001: M.-O. Géraud, O. Leservoisier, R. Pottier, *Noţiuni-cheie ale etnologiei – Analize şi texte*, Iaşi, Polirom.
Hedeşan 2006: O. Hedeşan, *Cuvânt înainte*, *Caiete de teren, Torac I – Metodologia cercetării de teren*, Novi Sad, Editura Fundaţiei, Panciova, Editura Libertatea, p. 23-26.
Iovanovici 2006: R. Iovanovici, *Graiurile olteneşti din Banatul de sud*, Panciova, Editura Libertatea.
Popi 2001: G. Popi, *Parohia şi biserica din Toracu-Mic*, Novi Sad, Editura Fundaţiei.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)

Roşu/Filip 1976: C. Roşu, P.P. Filip, *Begheiți (Torac) – pagini din trecut şi de azi*, Ed. Com. Locală Begheiți.
Roşu 1997: C. Roşu, *Academicianul Emil Petrovici, Evocări – Akademik Emil Petrović, Kazivanja*, Novi Sad, Ed. Societatea de Prietenie Sârbo-Română,.
RSGV 1-5: *Речних српских говора Војводине*, Матица Српска, Нови Сад, 2000-2005.
Sikimić 2006: B. Sikimić, *Clec: informația minimală de teren*, în *Caiete de teren, Torac I – Metodologia cercetării de teren*, Novi Sad, Editura Fundației, Panciova, Editura Libertatea, p. 173-201.
Sorescu Marinković 2006: A. Sorescu Marinković, *Introducere: de la teren la text*, în *Caiete de teren, Torac I – Metodologia cercetării de teren*, Novi Sad, Editura Fundației, Panciova, Editura Libertatea, p. 27-36.
Sorescu/Sikimić 2003: A. Sorescu, B. Sikimić, *Din lexicul dialectal al satului Gradskovo*, în „Lumina", Anul LVI, 4-5-6 (47-48-49), Novi Sad, p. 54-62.
Vultur 2000: S. Vultur (coordonator), *Lumi în destine – Memoria generațiilor de început de secol din Banat*, Bucureşti, Nemira.

FROM THE DIALECTAL LEXICON OF THE VILLAGE TORACU-MIC, THE SERBIAN BANAT

(Abstract)

The present contribution is based on an interview with a participant from the Romanian village Toracu-Mic (the Serbian Banat). The interview was conducted in 2005 and its phonetic transcription has been already published in the volume of studies *Field notes. Torac I – Fieldwork methodology*. This transcription is used by the author to compile a short glossary of the Romanian idiom spoken in the village. Due to the fact that the author did not use classical dialectological methods and questionnaires, but an open-end interview (thus the qualitative research methods prevailed), the glossary is not exhaustive, registering only the lexemes which were spontaneously used by the participant. This glossary, elaborated on the basis of the idiolect of a single research participant, might not be of great significance for dialectologists, but will surely represent an interesting research material for ethnolinguists and anthropologists.

BDD-A6386 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.82 (2026-11-18 09:06:21 UTC)